



Liisa Linna
Advokaadibüroo LIVERTE
liisa@liverte.ee

27.11.2024 nr 5-2/5451-3

Vastus pöördumisele

Lugupeetud Liisa Linna

Olete esitanud Saaremaa Vallavalitsusele (edaspidi *vallavalitsus*) pöördumise (registreeritud vallavalitsuse dokumendiregistris 20.11.2024 nr 5-2/5451-2) seoses Tahula külas Tahula suurfarmi detailplaneeringu (edaspidi *DP*) avaliku väljapanekuga koos esindatavate volikirjadega. Kuna olete volikirjade alusel ühispöördumise esitaja, siis loeme Teid ühispöördumise esitajate esindajaks ja edastame vastuskirja Teile.

Alljärgnevalt on toodud selguse huvides Teie poolt esitatud arvamused (kaldkirjas) ning seejärel vallavalitsuse vastused neile:

1. Kirja punkt 2.1. „Detailplaneering on vastuolus kehtiva üldplaneeringuga“

Planeeringualal kehtib Kuressaare linna ja Kaarma valla kontaktvööndi ühisplaneering (kehtestatud Kaarma Vallavolikogu 25. jaanuari 2012. a määrusega nr 1, edaspidi avaldajate pöördumises ÜP). Vastavalt ÜP maakasutuse kaardile asub planeeringuala osaliselt haljasmaa juhtotstarbega alal ja osaliselt ettevõtlusala juhtotstarbega alal. Ettevõtlusala all mõistetakse käesolevas planeeringus keskkonda mittehäirivate tööstusettevõtete ja ladude, kuid ka äri- ja teenindustettevõtete maad sh. Mõisaküla (Tahula suurfarmi) põllumajandustootmisala.

DP-s kavandatav tegevus on keskkonda häiriv energiatööstusüksus, mis kindlasti ei mahu ÜP ettevõtlusala määratluse alla. Liiatigi on väga konkreetselt ÜP-s välja toodud, et Mõisakülas – tänases Tahula külas asub ainult põllumajandustootmisala, mitte aga biogaasijaam.

Avaldajad on seisukohal, et käesolevat DP-d peaks käsitlema ÜP-d muutvana, sest põllumajandustootmine üldplaneeringu mõistes ei saa sisaldada biogaasijaama. Ehitise kasutamise otstarvete loetelu (vastu võetud majandus- ja taristuministri 2. juuni 2015. a määrusega nr 51) kohaselt liigituks energeetikatööstuse hoone tööstushoonete mitte aga põllumajandushoonete kategooriasse.

Keskkonnaamet on 21.11.2018 oma kirjas nr 6-2/18/17224-2 nõudnud Saaremaa vallavalitsuselt: „ÜP ja selle KSH juures tuleb maakasutuse planeerimisel ja sellega kaasneva mõju hindamisel arvesse võtta, et paljude tööstus- või toomistegevustega (sh soojatootmine) kaasneb keskkonnahäiring (nt lõhn, müra, tolm, muu õhusaaste jne, vt lisaks keskkonnaseadustiku üldosa seadus) ning nimetatud planeerimisprotsess peaks olema üks tööriist, et vähendada keskkonnahäiringute mõju eelkõige keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule. Arvestada tuleb, et tööstus/tootmine, mis on eeldatavalt suurema mõjuga, tuleks planeerida tiheasustusest piisavalt eemale (piisav vahemaa selgitada välja KSH käigus).

Mõistlik oleks teha vahet suurema ja väiksema heitega/keskkonnahäiringuga tööstusel/tootmisel/tegevusel ning need planeeringus ära defineerida koos neile rakenduvate üldiste reeglitega (st kus saab sellist tegevust teha, kus ei ole mõistlik või võimalik). Võimalusel kasutada väiksema heide/keskkonnahäiringuga ala puhveralana suurema heide/keskkonnahäiringuga ala ja elanike/laiema üldsuse poolt igapäevaselt kasutatavate alade vahel.“

Esmalt märgime, et üldplaneeringu tõlgendamine on kohaliku omavalitsuse ülesanne ja õigus.

Planeeringualal kehtib Kuressaare linna ja Kaarma valla kontaktvööndi ühisplaneering (edaspidi nimetatud *ühisplaneering*). Vastavalt ühisplaneeringu maakasutuse kaardile asub planeeringuala osaliselt haljasmaa juhtotstarbega alal ja osaliselt ettevõtlusala juhtotstarbega alal. Haljasmaa juhtotstarve on antud nii aktiivsest kasutusest väljas olevale haljasmaale linna administratiivpiirides kui ka maatulundusmaale valla territooriumil ning lubatud sihtotstarbed on maatulundusmaa, sotsiaalmaa ja elamumaa. Vastavalt ühisplaneeringu seletuskirja ptk-le 4.3 antakse haljasmaal ehitusõigus kinnistule, mille ehitusala ei paikne planeeringuga määratud rohevõrgustiku tuumalal, toetuskõlbulikul põllumaal ega inventeeritud vääriselupaiga alal. Kinnistu, millele ehitusõigust taotletakse, on üldjuhul vähemalt 2 ha, erandkorras omavalitsuse kaalutusõiguse alusel ka väiksem, kui kinnistu hoonestamine on kooskõlas piirkonna maakasutuse põhijoontega.

Vallavalitsus on DP algatamisel Saaremaa Vallavalitsuse 07.05.2024. a korralduses nr 2-3/465 leidnud, et DP on ühisplaneeringuga kooskõlas, kuna tegemist on olemasoleva ettevõtlusala laiendamisega. Ühisplaneeringu seletuskirja kohaselt on oluline leida lahendus olemasolevate ettevõtlusala piirkondade efektiivsemaks kasutuseks. Vallavalitsus ei nõustu kirjas toodud väitega, et energiatööstusüksus ei liigitu ettevõtlusala juhtfunktsiooni alla. Ühisplaneering ei erista erinevaid ettevõtlusalasid, st millised on põllumajanduslikuks tootmiseks või millised energiatootmiseks, vaid ettevõtlusala juhtotstarbega aladel on lubatud tootmismaa sihtotstarve olenemata sellest, milline on konkreetne tootmisfunktsioon.

Ettevõtlusala juhtotstarbe üldise selgitusena on ühisplaneeringu seletuskirja ptk 4.3 toodud, et ettevõtlusala juhtotstarbe all mõistetakse keskkonda mittehäirivate tööstusettevõtete ja ladude, kuid ka äri- ja teenindusettevõtete maad, sh Mõisaküla põllumajandustootmisala (praegune Tahula suurfarmi tootmisala). Lubatud katastriüksuse sihtotstarbed on ärimaa ja tootmismaa ning tingimused tootmishoone püstitamiseks ühisplaneeringuga ettenähtud ettevõtlusalale seatakse detailplaneeringuga. Ühisplaneeringu seletuskirja ptk 4.3 maakasutus- ja ehitustingimuste käsitluses on toodud, et tegevuste puhul, millega kaasneb oluline keskkonnamõju, ei tohi mõju ulatuda üle kinnistu piiride, v.a Mõisaküla põllumajandustootmisala, mille puhul mõju hinnatakse seaduses sätestatud korras.

Kuna ühisplaneeringu seletuskirja ptk 4.3 toodud tabeli kohaselt on praeguse Tahula suurfarmi ala loetud ettevõtlusala juhtotstarbega ala hulka, kuigi juba ühisplaneeringu koostamise hetkel oli farmi piirkonnas eeldatavalt põllumajandustootmisega kaasnevaid keskkonnahäiringuid, mistõttu endine Mõisaküla põllumajandustootmisala on ka ühisplaneeringus konkreetselt erisusena välja toodud, siis on vallavalitsus leidnud, et ka kavandatav biogaasijaam sobitub olemasoleva ettevõtlusalaga vahetult piirnevale alale, moodustades sellega ühtse tervikliku tootmiskompleksi, kus põllumajanduslikud jäätmed on biogaasi tootmise toormeks.

Biogaasijaama ei saa lugeda keskkonda häirivaks energiatööstusüksuseks. Vastupidi, biogaasijaama näol on tegemist olemasoleva tootmise laiendamisega põllumajanduslike jäätmete käitlemiseks, biogaasijaam hakkab tootma põllumajanduslikest kõrvalsaadustest biogaasi ning biogaasist sooja, elektrit ja biometaani. Seega kavandatav biogaasijaam vähendab loomapidamise tulemusel tekkiva sõnniku käitlemisest tulenevat keskkonnamõju ja võimaldab Saaremaal loomapidamisega tegelevatel ettevõtetel kasutada oma tegevusest tekkivaidprodukte ja anda seeläbi omapoolne panus taastuenergia tootmisesse. Biogaasijaam võimaldab vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ning biogaasi ja biometaani tootmine on ringmajanduse teooria elluviimine praktikas. Biometaan on üks tulevikuväljavaatega taastuvaid

gaasiallikaid ja üks vahend energiasüsteemi süsinikujalajälje vähendamiseks, seega on biogaasijaama rajamine vajalik mh nii Euroopa Liidu kui Eesti riigi poolt seatud keskkonnanormide täitmisele kaasa aitamiseks. Lisaks energiasüsteemi süsinikujalajälje vähendamisele, aitab biogaasijaamas sõnnikust biogaasi tootmine vähendada põllumajandustegevuse süsinikujälge.

Kuna tegemist ei ole planeerimisseaduse (edaspidi *PlanS*) § 142 lõike 1 punkti 1 kohase maakasutuse juhtotstarbe ulatusliku muutusega ega ka *PlanS* § 142 lõike 1 punkti 3 kohase muu kohaliku omavalitsuse üksuse hinnangul olulise või ulatusliku üldplaneeringu muutmisega, on DP ühisplaneeringuga kooskõlas.

Ekslik on ka Teie kirjas toodud väide, et ettevõtlusala juhtfunktsiooniga alal endises Mõisakülas asub üksnes põllumajandustootmisala. Tulenevalt eelnevalt kirjeldatud ühisplaneeringu ettevõtlusala juhtotstarbe tingimustest sellist kitsendust ühisplaneeringuga seatud ei ole. Ühisplaneeringuga ei ole määratud eraldi maa-alasid biogaasijaamale ega üldse energiatootmisaladele, kuna tegemist ei ole *PlanS* kohaselt üldplaneeringu ülesandega.

Asjakohatu on Teie kirjas toodud viide Keskkonnaameti 21.11.2018 kirjale nr 6-2/18/17224-2, kuna tegemist on ettepanekuga Saaremaa valla uue, koostamisel oleva üldplaneeringu lähteseisukohtadele ja KSH väljatöötamise kavatsuse eelnõule. Tahula biogaasijaama DP on kooskõlastatud Keskkonnaameti poolt. Hoonestusala on ühtlasi paigutatud DP kohaselt selliselt, et säilitatakse planeeringuala lõunaosas asuv kõrghaljastusega ala. Kavandatavate ehitistega ümbritsevale keskkonnale kumuleeruvate häiringute ja mõjude (tolm, müra ja heitgaaside hulk, lõhnareostus jms) leevendamiseks tuleb DP kohaselt projekteerida planeeringuala põhjaküljele ja osaliselt idaküljele kaitsevall kõrgusega 4 m. Kaitsevalli peale tuleb istutada kõrg- ja madalhaljastust.

Lisame veel, et vallavalitsuse seisukohast planeeritava biogaasijaamaga ei kaasne lisaks olemasolevale põllumajandushäiringule olulisi keskkonnahäiringuid. DP seletuskirja kohaselt biogaasijaama rajamisega ei kaasne lõhnareostuse olulisel määral suurenemist ega inimese lõhnataju ületava ebameeldiva lõhnahäiringu teket. Biogaasijaamas ei toimu lahtise vedelsõnniku käitlemist (tsisterni voolik ühendatakse mahuti toruga), mis võiks põhjustada lõhnahäiringut, vaid põhitoormete vastuvõtt toimub selleks rajatud hallis, kus ventileeritud õhk puhastatakse lõhnaainetest biofiltri abil, mis aitab minimaliseerida toormete vastuvõtul ning käitlemisel potentsiaalselt tekkivaid lõhnahäiringuid.

Eeltoodust tulenevalt on vallavalitsus seisukohal, et tegemist ei ole üldplaneeringut muutva DP-ga.

2. Kirja punkt 2.2. „Keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamata jätmine on oluline menetlusviga“

DP algatamistaohtluse menetluses on arendaja poolt LEMMA OÜ-lt tellinud keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) eelhinnangu.

Hindaja seisukoht on, et kavandatav tegevus ei kuulu otseselt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 6 lg 1 kohaste olulise keskkonnamõjuga tegevuste hulka. „KeHJS § 6 lg 1 p 27 kohaselt on kohustuslik keskkonnamõju hindamine niisuguse kodulinnu-, sea- või veisefarmi püstitamiseks, kus saab kasvatada rohkem kui 60 000 lindu, 3000 siga kehamassiga üle 30 kilogrammi, 900 emist, 600 piimalehma, 800 ammlehma või 1200 noorveist, kelleks loetakse üle kaheksa kuu vanuseid lehmullikaid kuni poegimiseni ja üle kaheksa kuu vanuseid pulle. Tahula suurfarmis on aga juba käesoleval ajal keskkonnakompleksluba KKL/320047 810 lehma, 250 noorlooma, 60 vasika pidamiseks. Tegevusele teostati ka 2010. a keskkonnamõjude hindamine.“

Samas on hindaja tunnistanud, et antud juhul kavandatav käitise laienduse maht ei ületa eeldatavalt KeHJS § 6 lg 1 p 27 kohast künnist (uus põllumajanduslik tootmishoone kavandatakse vähem kui 600 piimalehmale või vähem kui 1200-le noorveisele), kuid „Lõpliku

otsuse KSH algatamise vajalikkuse osas peab tegema kohalik omavalitsus (Saaremaa Vallavalitsus). Vastavalt KeHJS § 33 lg-le 6 tuleb KSH vajalikkuse kohta küsida seisukohta kõigilt asjaomastelt asutustelt.“

26. aprillil 2024 antud arvamuses KSH vajalikkuse kohta, on Keskkonnaamet leidnud, et kuigi lähtudes eelhinnangu järeldustest ja olemasolevast informatsioonist ei ole kohustuslik KSH algatamine „ei välista keskkonnamõju hindamise (KMH) algatamise vajadust, kui tullaakse keskkonnakompleksloa muutmise taotlusega“.

Vaatamata nii KSH eelhinnangu koostanud hindajale kui ka KeA seisukohale, jättis vallavalitsus 7. mai 2024 korraldusega nr 2-3/465 KSH algatamata ning algatas DP koostamise selle äärmiselt olulise ja meie hinnangul ka kohustusliku menetlusega.

Seega on valminud ja vastu võetud DP lahendus, mille elluviimisel on täna võimatu ette näha, milliseid tagajärgi kavandatu kaasa toob nii looduskeskkonnale kui ka piirkonna elanike elukeskkonnale.

KSH eelhinnangus ei ole analüüsitud muid KeHJS § 6 lg-s 1 toodud võimalikke olulisi keskkonnamõjusid, mis kohustaksid mõju strateegiliselt hindama. Mainima peab ka seda, et KSH eelhinnang ning Keskkonnaameti 26.04.2024 seisukoht on antud DP taotluse põhjal, milles arendaja on toonud välja, et ehitada on plaanis kuni 7 tootmishoonet (vastuvõetud DP-s 15 uut).

DP algatamistaotluses ei selgitatud Tahula planeeritavaid energiatootmisvõimsusi, mis võib olla samuti KeHJS § 6 lg 1 p 3 kohaselt olulise keskkonnamõjuga tegevus. Vastuvõetud DP-s on selgitatud, et kavandatud on toota võrku 10 477 MWh elektrit ja 11 950 MWh soojusenergiat. KeHJS § 6 lg 1 p 3 kohaselt on olulise keskkonnamõjuga soojuselektrijaama või muu põletusseadme ehitamine, kui selle nominaalne soojusvõimsus on 300 megavatti või rohkem.

Samuti on vaja keskkonnamõju strateegiliselt hinnata KeHJS § 6 lg 1 p 34 kohaselt sellise tegevuse kavandamisel, mille keskkonnamõju hindamise kohustus on määratud tegevuse aluseks oleva strateegilise planeerimisdokumendiga. Kehtiva üldplaneeringu kohaselt on märgitud, et „ettevõtlusalal tegevuste puhul, millega kaasneb oluline keskkonnamõju, ei tohi mõju ulatuda üle kinnistu piiride, v.a Mõisaküla põllumajandustootmisala, mille puhul mõju hinnatakse seaduses sätestatud korras.“

ÜP seletuskirja saab tõlgendada vaid sedasi, et Mõisaküla (Tahula suurfarmi) põllumajandustootmisalal tuleb mõju igal juhul hinnata. Muudel ettevõtluse maakasutuse juhtotstarbega aladel tuleb ÜP kohaselt tagada, et mõju ei ulatuks üle kinnistu piiride. On ilmne, et juba ÜP koostamisel ületas Tahula suurfarmi mõju keskkonnale selle kinnistu piire.

Saaremaa maakonnaplaneeringu 2030+ kohaselt tuleb samuti olemasolevate ettevõtlus- ja tootmisalade laiendamisel ning uute kavandamisel hinnata eelnevalt tegevusega kaasnevaid keskkonnamõjusid. Ühtlasi on määratud, et ohtlike ettevõtete ei planeerita elamualadele lähemale kui 300 meetrit (keskmise ohtlike ettevõtete ohuala).

Peale eeltoodu võib oluline keskkonnamõju ilmnedada ka KeHJS § 6 lg-s 2 nimetatud tegevuste puhul, kusjuures ära on nimetatud p-s 17 loomakorjuse või loomsete jäätmete kõrvaldamine või taaskasutus.

Avaldajate hinnangul pidanuks detailplaneeringu algatamisel algatama ka KSH ning selle õigeaegne algatamata jätmine toob eelduslikult kaasa puuduliku planeeringutulemuse.

Keskkonnamõju strateegilist hindamist (edaspidi KSH) reguleerib keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) 2. jagu. KeHJS § 33 lõikes 1 on toodud KSH kohustusliku algatamise alused, sama § lõikes 2 on toodud KSH eelhinnamise vajadus. Samas §-s on toodud ka kriteeriumid, millest tulenevalt tuleb KSH eelhinnangu koostamisel lähtuda ja mida KSH vajaduse üle otsustamisel tuleb arvestada.

Antud DP puhul on koostatud KSH eelhinnang, mis leidis, et kavandatava tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju ja seega KSH algatamiseks vajadust ei ole. Vallavalitsus on asjaomastelt

asutustelt küsinud KSH algamise vajalikkuse kohta seisukohta ja Keskkonnaamet oma 26.04.2024 kirjas nr 6-5/24/6431-2 nõustub, et KSH algatamine ei ole kohustuslik ja nõustub KSH algatamata jätmise otsuse eelnõuga. Keskkonnaamet on lisaks märkinud, et kompleksloa taotlemise puhul võib olla vajalik keskkonnamõju hindamise (KMH) algatamine tulenevalt loomakohtade arvust. KMH algatamise vajadus sõltub sellisel juhul otseselt loomakohtade arvust farmikompleksis, mitte kavandatava biogaasijaama tegevusest ega kavandatavate tootmishoonete arvust.

Teie poolt viidatud ühisplaneeringu seletuskirja punkt „*mille puhul mõju hinnatakse seaduses sätestatud korras*“ tähendabki seda, et tegevusega kaasnevat mõju hinnatakse seaduses (antud juhul KeHJS) sätestatud korras. Nagu eelnevalt viidatud, siis vajas kavandatav tegevus KeHJS-e kohaselt KSH eelhinnangu koostamist ja KSH algatamise vajalikkuse kaalumist, mida vallavalitsus on ka teinud. Lisaks tõi Keskkonnaamet oma 26.04.2024 kirjas nr 6-5/24/6431-2 välja, et ei välistata KMH algatamise vajadust, kui esitatakse Keskkonnaametile keskkonnakompleksloa muutmise taotlus.

DP koostamise käigus DP lahendus (sh hoonete arv) võib täpsustuda ja ei pea vastama DP algatamise taotlusele. Kavandatav tegevus ei ole oluliselt muutunud. DP seletuskirjas on täpsustatud, et biogaasijaama planeeritud ehitised võib jagada hooneteks ja olulise avaliku huviga rajatisteks. Lisaks tuleb DP-s kuvada suurima lubatud hoonete arvu juures ka olemasolevad hooned. DP algatamisel kasutati biogaasijaama ehitiste ja hoonete osas ühist nimetust „biogaasijaam“. Samuti on DP põhijoonisel esitatud lahendus sarnane DP algatamise taotluses toodud põhimõttelise eskiislahendusega.

Kavandatud soojusvõimsus on kordades väiksem, kui kohustusliku keskkonnamõju hindamise künnis ja kordades väiksem, kui on põletusseadme eelhinnangu vajaduse künnis (vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/127032024009>), so 50 megavatti. Selgituseks, et soojuse nimivõimsus (nominaalne soojusvõimsus) on 1,36 MW (täiendav märkus: MWh on mahuühik ja MW on võimsusühik).

Kavandatav käitis ei liigitu Majandus- ja taristuministri 02.02.2016. a määruse nr 10 „Kemikaali ohtlikkuse alamäär ja ohtliku kemikaali künniskoguse ning ettevõtte ohtlikkuse kategooria määramise kord“ lisa kohaselt ohtlikuks ettevõtteks. Käitises ei kavandata toodetava biogaasi ladustamist. DP tuleb Päästametiga kooskõlastada, kui planeeringuga kavandatakse ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõtte rajamist, kui planeeringualal või selle vahetus läheduses asub ohtlik või suurõnnetuse ohuga ettevõtte või kui planeering käsitleb tuleohutusnõudeid. Päästamet on antud DP kooskõlastanud 30.09.2024 kirjaga nr 7.2-3.4/1861-5 märkusteta, seega DP-ga kavandatu ei liigitu ohtliku ettevõtte alla ja planeeringulahendus vastab tuleohutuse nõuetele. Lisame, et vallavalitsusel ei ole alust kahelda Päästameti kooskõlastuses ja pädevuses tuleohutuse ja ohtlike ettevõtete valdkonnas.

Viitate oma pöördumises Saare maakonnaplaneeringule, kuid selgitame, et maakonnaplaneeringus on toodud põhimõtted tööstusalade arendamisel (väljavõte maakonnaplaneeringust): olemasolevate ettevõtetus- ja tootmisalade laiendamisel ning uute kavandamisel hinnata eelnevalt tegevusega kaasnevaid keskkonnamõjusid, ohtlike ettevõteteid ei planeerita elamualadele lähemale kui 300 meetrit (keskmine ohtlike ettevõtete ohuala), mitte ei ole otseselt määratud 300 m vahekauguse nõue. Vaatamata sellele, et tegemist ei ole ohtliku ettevõttega, selgitame, et 300 m raadiuses ei asu üldplaneeringuga määratud elamualasid. Lisaks on 300 m raadiuses asuvate elamute omanikud andnud kirjaliku nõusoleku DP algatamise taotluses kirjeldatud tegevusele ja taotluse juures olevale eskiisile.

Asjakohatu on viide, et keskkonnamõju võib ilmneda ka KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud tegevuste puhul, kusjuures ära on nimetatud p-s 17 loomakorjuse või loomsete jäätmete kõrvaldamine või taaskasutus. Juhime tähelepanu, et KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud tegevusi on täpsustatud sama § lõike 4 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 29.08.2005. a määrusega nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“, mille § 15 punktis 5 on toodud, et see tegevus on ööpäevas üle

10 tonni loomakorjuste ja loomsete jäätmete kahjutustamine või töötlemine, mida planeeritavas biogaasijaamas kindlasti ei kavandata. Lisaks toome välja, et kuigi eelhinnangu vajadus võib tuleneda erinevatest KeHJS või eelnimetatud Vabariigi Valitsuse määruse punktidest, on koostatud eelhinnangus hinnatud kõiki planeeritava tegevusega kaasnevaid võimalikke mõjusid.

Ühtlasi toome välja, et Eestis on varasemalt biogaasijaama KSH-sid läbi viidud (vaid juhul, kui tegu on uue tegevusega), kuid mitte ükski selline mõjuhindamine ei ole tuvastanud olulisi keskkonnamõjusid. Viimase aja praktikas on asunud ühesele seisukohale, et KSH ei ole vajalik, sest juhul kui biogaasijaam rajatakse olemasoleva lauda juurde, siis lõhnahäiring hoopis väheneb. Tegu on seega praeguseks selge tehnoloogia ja teadaolevate mõjudega objektiga. Kaks viimast samalaadset objekti, kus samuti KSH algatamist ei peetud vajalikuks: <https://planeeringud.ee/plank-web/#/planning/detail/30101454> ja <https://planeeringud.ee/plank-web/#/planning/detail/30100036>.

Eltoodust tulenevalt on vallavalitsus Lemma OÜ poolt koostatud KSH eelhinnangu ja DP lahenduse alusel jätkuvalt seisukohal, et tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju, mistõttu KSH algatamine ei olnud vajalik ja tegemist ei ole menetlusveega. Samuti ei ole KSH algatamise vajadusele viidanud Keskkonnaamet ega ole selgunud DP menetluse käigus, et tegevusega võib kaasneda oluline keskkonnamõju, mis tingiks vajaduse algatada KSH.

3. Kirja punkt 2.3. „Planeeritav tegevus toob kaasa pöördumatu kahju piirkonna elukeskkonnale“

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 23 lg 1 kohaselt on igapähele on õigus tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, millega tal on oluline puutumus. KeÜS § 23 lg 4 kohaselt hinnates keskkonna vastavust tervise- ja heaoluvajadustele, võetakse arvesse teiste isikute õigusi, avalikke huve ja piirkonna eripära. Keskkonna mittevastavust tervise- ja heaoluvajadustele eeldatakse, kui on ületatud keskkonna kvaliteedi piirväärtus.

KeÜS § 23 lg 5 kohaselt on ülalnimetatud õiguse tagamiseks igapähele õigus nõuda haldusorganilt keskkonna säästmist ning mõistlike meetmete võtmist, et tagada keskkonna vastavus tervise- ja heaoluvajadustele. KeÜS § 23 lg 1 tugineb Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 28 põhiõigusele tervise kaitsele. Kavandatava tegevuse lõhnahäiring mõjutab nii lähipiirkonna elanike füüsilist kui ka vaimset tervist ning vaimse tervise riive on täpselt sama moodi PS § 28 kaitsealas.

KeÜS § 11 lg-st 1 tuleneb ettevaatuspõhimõte - keskkonnariski tuleb kohaste ettevaatusmeetmete võtmisega võimalikult suurel määral vähendada.

Biogaasijaam on olulise avaliku huviga ehitis, kuna see mõjutab või võib mõjutada kogu piirkonna elukeskkonda ning tulenevalt ettevaatuspõhimõttest tulnuks DP menetluses läbi viia KSH, et piirkonna elanike ja maaomanike terviseoht ja oht looduskeskkonnale täielikult välistada.

3.1 Kirja punkt „Õhusaaste“

Avaldajad mures lõhnahäiringute pärast, mis Tahula suurfarmist juba täna oluliselt häirivad ümbruskaudseid elanikke ning kumulatiivselt kavandatava tegevusega võivad ületada lõhnahäiringute piirmäärasid.

2010. aastal hindas OÜ Hendrikson & Ko Tahula suurfarmi keskkonnakompleksloa taotlemisel, et kuigi õhukvaliteedi piirväärtuste ületamist toona ei prognoositud, leiti, et kuna käitisest allatuult paikneb elamuid, siis põllumajandusliku tekkega lõhn võib sinna levida. Lõhna aitab minimeerida eeskätt õige söödaratsioon.

LEMMA OÜ hindaja on DP KSH eelhinnangul toonud välja: „Käitise laiendamisel lisandub tulevikus täiendav laudahoone, mis suurendab loomakohtade arvu. See omakorda suurendab ka õhuheiteid. Veisefarmide puhul on välisõhku heidetavateks peamiseks saasteaineteks metaan ja ammoniaak. Kummagi saasteaine puhul ei kehti välisõhu piirväärtusi ehk tegu ei ole

saasteainetega, mille heite korral oleks oodata mõju piirkonna elanikkonna tervisele. Lauda väljaehitamisel tuleb taotleda keskkonnakompleksloa muutmist ning selle raames hinnata välisõhku heidetavate saasteainete kogused.“

Siinjuures ei ole välistatud täiendav õhusaaste biogaasijaamast, koostootmisjaamast ja avariitõrvikust.

LEMMA OÜ hindaja on küll vaadelnud Vinni ja Oisu biogaasijaamade koostootmisseedmete keskkonnalubade taotluste raames koostatud hajuvusarvutusi, kuid avaldajate hinnangul on möödapääsmatu hajuvusarvutuste koostamine käesoleva DP jaoks, mida aga tehtud ei ole.

Detailplaneeringu algatamistaotluse kohase eskiisi alusel on häiringute vältimiseks kavandatud kogu vedela toorme suunamine lautadest või paakautodest hermeetiliselt vastuvõtumahutisse, mistõttu on KSH eelhinnangus järeldatud, et selle laadimisel lõhnahäiringut oodata ei ole.

Avaldajate hinnangul on LEMMA OÜ hindaja lähtunud ekslikult eeldusest, et kumulatiivset ehk koosmõju ei ole oodata lõhnahäiringute ja muu õhusaaste puhul, kuna koostootmisjaam katab piirkonna soojusenergia vajaduse ja olemasolevad katlamajad võib sulgeda. Avaldajate hinnangul ei saa selliseid meelevaldseid järeldusi teha, et piirkonnas katlamaju kasutavad hooned liituvad Tahula biogaasijaamast toodetud kaugküttega.

Lisaks lõhnahäiringutele tekitab biogaasijaam ka muud õhusaastet. Tootmisüksusega kaasneb puistematerjalide käitlemine, mis võib põhjustada tolmuheidet. KSH eelhinnangu kohaselt täpsem heitkoguste hindamine ei olnud selles faasis võimalik. DP vastuvõtmise etapis pidanuks võimalik õhusaaste olema kindlaks tehtud, kuid kuivõrd KSH-d ei ole läbi viidud, ei ole seda ka uuritud.

Olenemata aga sellest, kas õhusaaste vajab või ei vaja keskkonnaluba, siis käesolevas menetluses tulnuks ettevaatusprintsipiist lähtuvalt hinnata keskkonnamõju strateegiliselt, koostada hajuvusuuringud ning läbi viia lõhna ja saasteainete emissioonide mõõtmised ja modelleerimised vähemalt samal tehnoloogial ja sama suures biogaasijaamas. Samuti tulnuks hinnata andmeid kumulatiivselt muude piirkonnas paiknevate saasteallikatega.'

Tallinna Ringkonnakohus on 19.02.2021 lahendis haldusasjas nr 3-19-1749 selgitanud, et haldusorgan on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid omal algatusel (HMS § 6). Ringkonnakohtu hinnangul oli kõnealuses kaasuses kohalikule omavalitsusele etteheidetav, et loobuti nõudest esitada hinnang krematooriumi emiteeritavate võimalikke häiringuid põhjustavate lõhnaainete esinemise kohta koos hajumise/levimise modelleerimisega. Ringkonnakohtu hinnangul on tavandihoonest-krematooriumist lähtuvad mõjutused seotud eeskätt piirkonna elanike õigusega tervise ja omandi kaitsele (PS §-d 28 ja 32, KeÜS § 23 lg 1).

Käesoleval juhul on tegemist ilmselgelt piirkonnaelanikke veel rohkem häiriva lõhnahäiringuga.

Siinkohal rõhutame, et planeeritav tegevus ei too kaasa kahju piirkonna elukeskkonnale, vaid hoopis aitab võimalikku kahju ära hoida. KSH eelhinnangust tulenevalt kavandatav tegevus ei kahjusta kultuuripärandit, inimese tervist, heaolu ega vara. Tegevusega ei kaasne ülenormatiivsete saastetasemete esinemist. Kavandatav tootmine hakkab eeldatavalt pakkuma töökohti ning võimaldab Kuressaare linnale taastuvast allikast toodetud toasooja. Seega on tegevusel eeldatavalt positiivne sotsiaalmajanduslik mõju.

Asjakohatu on Teie kirjas toodud viide, nagu mõjutaks kavandatava tegevuse lõhnahäiring lähipiirkonna elanike füüsilist ja vaimset tervist. Tegelikuses ei too kavandatav tegevus kaasa täiendavaid lõhnahäiringuid, vaid vastupidi, see toob kaasa hoopis seniste lõhnahäiringute vähenemise). KSH eelhinnangus on selles osas selgelt välja toodud: „Sõltuvalt kääritud tehnoloogiast ning lähtematerjalist, on uuringud näidanud, et kääritudsummaarsed lõhnaainete emissioonid on keskmiselt 14 korda väiksemad kui vedelsõnnikul. Anaeroobne kääritamine vähendab lõhnaainete teket 50-80%. Sealjuures H₂S emissioonid on 1,8-1870 korda

väiksemad. Seega on nii kääritusjäägi hoiustamisel kui ka laotamisel tekkivad lõhnahäiringud oluliselt väiksemad, kui biogaasi tootmisel toormeks oleva vedelsõnniku puhul.“

Lõhnahäiring väheneb mh põhjusel, et lõhnahäiringu tekkeks vajalikud lenduvad orgaanilised happed muutuvad bioloogiliste protsesside käigus metaaniks ja süsihappegaasiks, mis mõlemad on lõhnatud ja värvitud gaasid. Kogu protsess leiab aset hermeetilistes, kaitsesüsteemidega varustatud mahutites, mis välistavad gaaside lekkimise atmosfääri. Lekete monitoorimiseks paigaldatakse biogaasijaama ühtlasi vastavad seiresüsteemid ning võimalike lekete isoleerimismeetmed sätestatakse biogaasijaama enesekontrolliplaanis. Lõhnahäiringud võivad biogaasijaamades tekkida väävelvesiniku (H₂S) ja ammoniaagisisalduse tõttu toorgaasis. Mõlemad ühendid omavad inhibeerivat mõju biogaasi tootmisprotsessile, mistõttu lisatakse nende tekke vältimiseks protsessi raudoksiidi, mis seob väga efektiivselt väävelvesiniku ja tseoliiti või aktiivsütt, mis seob gaasis leiduva ammoniaagi. Seotud ühendid jäävad tahkel kujul biogaasijaama kääritusjääki ehk digestaati ning neid kasutatakse sarnaselt sõnnikuga orgaanilise väetisena põldudel. Protsessi viibeajaks on kavandatud 45 päeva, mis tagab gaasi täieliku väljakäärimise toormest ning vaheladustamise kaetud hoidlas, mis aitab kokku koguda jahtuvas digestaadis võimaliku tekkiva jääk-gaasi. Kääritusjäägi lõhnahäiring võrreldes kääritamata sõnnikuga on kordades väiksem, mida tõendab ka teiste Eesti biogaasijaamade praktika.

Planeeritav biogaasijaam hakkab töötleva kõikide suuremate Saaremaa põllumajandusettevõtete sõnnikut ja läga ning seega muutub elukeskkond puhtamaks ja haisuvabaks üle terve Saaremaa. Biogaasijaama rajamisega väheneb lahtiselt hoitava läga maht ja seega ka sealt tulenev hais.

Näiteks on Kuressaare Veevärgi biogaasijaam Roomassaares Kullimäel, mis rajatigi eeskätt just selleks, et vabaneda reoveemuda käitlemisel tekkivast haisureostusest.

Kavandatava lauda ja biogaasijaama välisõhku eraldatavate saasteainete kogused peavad vastama kehtivatele õigusnormidele, mistõttu ei saa eeldada, et kavandatava tegevusega kaasneb oht inimeste tervisele. Kavandatavas biogaasijaamas toimub toorme laadimine selleks kavandatud hallis ehk suletud ruumis, mistõttu sellega ei kaasne täiendavate saasteainete eraldumist välisõhku ega lõhnahäiringuid.

KSH eelhindangu käigus teostati mh lõhnaainete hajuvuse hindamine ja selle vastavuse hindamine kehtivate piirnormidega ja eelhindangus leiti, et arvestades käitise olemasolevaid lõhna heiteallikaid ja kavandatavat võimalikku loomakohtade arvu suurenemist ei ole õhukvaliteedi piirväärtuste ületamist ette näha.

Kavandatavast lisanduvast laudast võib tõesti suureneda õhuheidete hulk, kuid nagu KSH eelhindangus välja toodud, siis kuna peamiste saasteainete metaani ja ammoniaagi puhul ei kehti välisõhu piirväärtusi, siis ei ole tegemist saasteainetega, mille heite korral oleks oodata mõju piirkonna elanikkonna tervisele. Toome välja, et lauda väljaehitamisel tuleb taotleda keskkonnakompleksloa muutmist ning selle raames hinnatakse täiendavalt välisõhku heidetavate saasteainete koguseid.

Lisaks toome välja ka selle, et biogaasijaama rajamisel juhitakse kogu Tahula laudas (nii olemasolevas kui perspektiivses uues laudas) tekkiv sõnnik biogaasijaama ehk kaob ära/väheneb sõnniku hoiustamise vajadus kompleksi territooriumil. Biogaasijaamas tekkiv kääritusjääk lõhnahäiringuid ei tekita. Samuti kaob ära sõnniku laotamise vajadus ümbruskonna põllumaadele, kuna sõnnik käideldakse biogaasijaamas ja kääritusjäägi põllule laotamisel lõhnahäiringud vähenevad oluliselt. Sõnniku hoiustamine ja laotamine on peamised tegevused, mis tekitavad nii saasteainete eraldumist kui ka lõhnahäiringuid, seega biogaasijaama rajamisel tegelikkuses olukord lõhnahäiringute ja õhusaaste osas paraneb.

Lõhnaainete hajuvusarvutused on KSH eelhindangu raames teostatud. Loomakasvatusest eralduvate saasteainete (ammoniaak, metaan ja dilämmastikoksiid) hajuvusarvutusi üldlevinud praktika kohaselt Eestis ei teostata, sest nendel ainetel puuduvad õhukvaliteedi piirväärtused, millega hajuvusarvutuste tulemusi võrrelda. Hajuvusarvutusi koostootmisseadmele ja

avariitõrvikule ei ole planeeringu koostamisel tehtud, sest tegu on väikese või keskmise võimsusega põletusseadmetega, mille korral õhukvaliteedi piirväärtuste ületamine ei ole reaalne.

Väär on Teie kirjas toodud väide, nagu oleks Lemma OÜ hindaja lähtunud ekslikest eeldustest. Õhusaaste koosmõju puhul ei ole hindaja sellisest ekslikust või mitteekslikust järeldusest lähtunud. Lemma OÜ hindaja on lähtunud asjakohasest määrusest (vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/113072023066>, so õhukvaliteedi hindamise kord), mille kohaselt tuleb hajuvusarvutuste koosmõju osas vaadata üldjuhul heiteallikaid 500 m raadiuses. Eelhinnaangus on välja toodud, et KOTKAS heiteallikate andmebaasi alusel kavandatavast käitmisest 1 km raadiuses koosmõju avaldada võivad heiteallikad puuduvad.

Lemma OÜ hindaja poolt esitatud järeldused kehtivad kasvuhoonegaasi heite osas. Biogaasijaamade rajamine on vajalik ühe suurima mõjuga kasvuhoonegaasi (metaan) heitkoguse vähendamiseks. Metaan on oma olemuselt 21 korda suurema toimega kasvuhoonegaas kui CO₂. Sõnniku puhul on võimalik see laotada otse põllule ehk sõnnikus olev metaan vabaneb hoiustamisel ja laotamisel ning pääseb seeläbi täiel määral atmosfääri. Metaani heite vähendamiseks on võimalik sõnnik kääritada, metaan koguda ja kasutada seda energia tootmisel. Põletamise käigus sealjuures muundatakse metaan CO₂-ks ehk vähendatakse oluliselt muidu vabaneva metaani kliimamõju. Asendades küttes ja transpordis fossiilkütuseid sõnnikust toodetud biogaasi ja biometaaniga väheneb kavandatava tegevuse tõttu nii põllumajanduse kui kütte/transpordi kasvuhoonegaaside heide.

Biogaasijaam ei tekita õhusaastet, vaid hoopis aitab seda vähendada. Asjakohatud on kirjas toodud viited puistematerjalide käitlemisele, sest puistematerjale ei ole kavas käidelda, samuti ei planeerita viljakuivatit. Kusjuures separeeritud kääritusjääk ei lendu, sest kuivaine osakaal on madal (kuni 40%).

Asjakohatu on Teie kirjas toodud viide, et „*Samuti tulnuks hinnata andmeid kumulatiivselt muude piirkonnas paiknevate saasteallikatega*“, kuna teisi heiteallikaid piirkonnas ei ole. Järgmine heiteallikas on Mereranna PÜ allikatest u 2 km kaugusel (vt https://kotkas.envir.ee/static/web/maps/?baseLayer=maamet_hallkaart&modules=registries®istryId=emission_source¢er=6462477%2C415647&represented_id=250266&zoom=12®istryObjectId=7428&cft=04345cb2).

Lisaks on asjakohatu kirjas toodud viide krematooriumile, kuna kavandatav projekt ei ole mitte krematoorium, vaid biogaasijaam, mis töötleb ainult põllumajandussaaduseid, millise biogaasijaama rajamise tõttu õhusaaste hoopis väheneb.

Kokkuvõttes oleme seisukohal, et kavandatav tegevus ei tekita täiendavat õhusaastet ega lõhnahäiringut.

3.2 Kirja punkt „Plahvatusoht“

Kavandatavates kääritites tekkiv metaan on tuleohtlik. DP seletuskirja kohaselt tekkiv kääritusjääk hoiustatakse lauda vedelsõnnikumahutites. Teistest farmidest pärineva sõnniku kääritusjääk transporditakse tagasi vastavasse põllumajandusettevõtetesse (või võimalusel otse põldudele) ja hoiustatakse sealsetes sõnnikuhoidlates.

DP-s ei ole käsitletud seda, milline oleks siiski riskistsenaariumi korral plahvatuse kahjustuste ulatus. Olemasolevast hoonest ca 300 meetri kaugusel ja käärititest u 400 m kaugusel asub majutusasutus Tahula motell. Hetkel puudub mistahes kindlus, et plahvatuse korral ei saa motelli külastajad viga.

Plahvatuse ja tuleohu riskihinnang tulnuks koostada KSH raames, mida paraku ei ole läbi viidud.

Kavandatav biogaasijaam ei liigitu Majandus- ja taristuministri 02.02.2016. a määruse nr 10 „Kemikaali ohtlikkuse alammäär ja ohtliku kemikaali künniskoguse ning ettevõtte ohtlikkuse kategooria määramise kord“ lisa kohaselt ohtlikuks ettevõtteks. Biogaasijaamale kohaldub

seadme ohutuse seadus, mille § 5 lõike 3, § 6 lõike 3 ja § 7 lõike 3 alusel on Majandus- ja taristuminister 03.07.2015. a määrusega nr 87 kehtestanud „Küttegaasi kasutavale gaasipaigaldisele, selle ehitamisele ja gaasiseadme paigaldamisele ning gaasiballooni ladustamisele ja gaasianuma täitmisele esitatavad nõuded“. Biogaasijaama projekteerimisel ning ehitamisel tuleb selles sätestatud asjakohaste nõuetega, sh tuleohutusnõuetega, arvestada.

Lisaks toome välja, et biogaasijaam on planeeritud motellist ca 500 m kaugusele ning motelli ja biogaasijaama vahele jääb olemasolev laudakompleks.

Päästeamet, kelle ülesanne on DP kooskõlastamisel veenduda, et DP-ga kavandatu vastab tuleohutuse nõuetele, on DP 30.09.2024 kirjaga nr 7.2-3.4/1861-5 kooskõlastanud.

Vallavalitsusel ei ole alust kahelda Päästeameti kooskõlastuses ega pädevuses.

3.3 Kirja punkt „Mõju looduskeskkonnale“

Tahula suurfarm paikneb nõrgalt kaitstud põhjaveega alal. DP seletuskirja kohaselt võimalikke põhja- ja pinnavee reostuse riske kavandatakse minimeerida nii käitise kavandamisel kui töökorralduslike meetmetega. Kehtivate nõuete järgimisel olulist põllumajandusliku reostuse riski pinna- ja põhjaveele pole oodata. Planeeritava ala reovee ära juhtimiseks on lubatud paigaldada biopuhasti ja immutada puhastatud heitvesi pinnasesse.

Avaldajad tunnevad suurt muret, et kavandatava tootmisega reostatakse piirkonna põhjavesi. DP-s ettenähtud töökorralduslikud meetmed ei ole pärast planeeringu kehtestamist mitte kuidagi huvitatud isikule siduvad.

Tulenevalt senisest kogemusest, on piirkonnaelanikel põhjendatud kahtlus, et Tahula suurfarm, mis ei ole keskkonnanõuete järgimist suutnud tagada ning reostust vältida senimaani, suudaks seda ka biogaasijaama valmimisel.

Seni on teavitanud piirkonna elanikud KeA-d nii loomakorjuse ebaõigest ladustamisest farmis, sõnniku laotamisest keelatud ajal (märjal, liigniiskel perioodil), sõnniku ebaõigest ladustamisest (sõnnikut hoitakse farmi kõrval avamaal ilma nõuetekohaste sõnnikuhoidlata, mis on ette nähtud põhjavee kaitsmiseks reostuse eest).

Arvestades tegevuse iseloomu, ei kaasne kavandatava tegevuse realiseerimisega ja selle käitamisega kõrgendatud põhjavee reostusohu. Kehtivate nõuete järgimisel olulist põllumajandusliku reostuse riski pinna- ja põhjaveele pole oodata ja ei saa eeldada, et kompleksi käitaja ei pea kinni kehtivatest ehitus- ja keskkonnanõuetest. Teie kirjas väljatoodud väide, et keskkonnanõuete järgimist ei ole farmi tegutsemise ajal suudetud tagada ning reostust vältida, on paljasõnaline ja tõendamata.

Teie kirjas välja toodud asjaolu, et piirkonna elanikud on esitanud kaebusi Keskkonnaametile, ei tähenda reaalselt nõuete rikkumist. Lisaks toome välja, et biogaasijaama rajamisega ei teki võimalust sõnniku ebaõigeks ladustamiseks, kuna kogu sõnnik suunatakse biogaasijaama. Ka sõnniku laotamist peetakse ohuks põhjaveele. KSH eelhinnangus on välja toodud, et senised põllumajanduslikud katsed kääritusjääkidega ei anna alust hinnata, et kääritusjääk oleks vedelsõnnikust suurema reostuspotentsiaaliga. Eesti Maaülikool on viimastel aastatel põhjalikult uurinud kääritusjäagi agronoomilisi omadusi ja ohutust väetisena. Uuringutes ei leitud, et põllumajanduslikust toormest saadud kääritusjääk omaks pinna- ja põhjaveele suuremat ohtu kui vedelsõnnik.

Vedelsõnnikuga väetamisel on põhiprobleemiks lõhnaäring ja põhjavee puhul oht saada bakteriaalselt reostatud. Oluline aspekt on, et keskkonnanõuetest lähtuvalt viiakse uue tehnoloogiaga vedelsõnnik otse mulda, ca 10 cm sügavusele, mis on bakteritele oluliselt soodsam keskkond, kui mulla pinnal õhu ja päikesevalguse käes. 2023 a. Kuressaare veehaaret tabanud bakteriaalne reostus oli tingitud nii looduslikelt kui ka põllumajanduslikelt maadelt tugevate vihmadega põhjaveekihtidesse jõudnud bakteritest. Põhjavee looduslik puhastusvõime

jäi sellele kogusele alla. Biogaasijaama metaantankis toimivas mesofiilses protsessis hävib vähemalt 99% patogeenselt bakterifloorast, järelkäärsti olemasolul praktiliselt 100%. Kääritusprotsessis taimetoitainete kogused oluliselt ei muutu, mistõttu vajalikud väetusained säilivad. Saaremaal ei ole olnud lämmastiku ja fosfori sisaldused põhjavees tasemel, mis näitaksid põllumajanduslikust tootmisest põhjustatud põhjaveereostust. Seega aitab biogaasijaama rajamine oluliselt kaasa põhjavee bakteriaalsete reostusriskide vähendamiseks.

Planeeritud tegevuses ei kasutata keskkonnaohtlikke kemikaale, mis võiksid põhjustada veekeskkonna reostusriski. Võimalikke põhja- ja pinnavee reostuse riske kavandatakse minimeerida nii käitise kavandamisel kui töökorralduslike meetmetega. Laudakompleksi juurde on käesoleval ajal rajamisel uus kaasaegne vedelsõnniku/kääritusjäägi mahuti. Teistest farmidest kohtaletoodav sõnnik on kavandatud suunata otse kääritisse. Kääritid on betoonist lekkekindlaks projekteeritud mahutid, mille puhul lekked pinna- ja põhjavette ei ole tõenäosel. Tekkiv kääritusjääk hoiustatakse lauda vedelsõnnikumahutites. Teistest farmidest pärineva sõnniku kääritusjääk transporditakse tagasi vastavasse põllumajandusettevõttesse (või võimalusel otse põldudele) ja hoiustatakse sealsetes sõnnikuhoidlates. Kääritusjäägi mahuti puhul tuleb järgida ja järgitakse keskkonnaministri 03.10.2019. a määruse nr 45 „Väetise kasutamise ja hoidmise nõuded põhja- ja pinnavee kaitseks ning põllumajandustootmisest pärineva saastatuse vältimiseks ja piiramiseks“ ja veeseaduse nõudeid. Sõnniku ja kääritusjäägi hoidlad peavad olema lekkekindlad ning nende konstruktsioon peab tagama ohutuse ja lekete vältimise hoidla käitamisel, sealhulgas selle täitmisel ja tühendamisel, millised nõuded saavad käesoleval juhul ka kohaselt täidetud. Kehtivate nõuete järgimisel põllumajandusliku reostuse riski pinna- ja põhjaveele ette näha ei ole.

Oluline on siinjuures märkida, et planeering oma olemuselt ei saa reguleerida käitise edasist tegevust. Planeering saab vaid anda ehitusõiguse. Selleks ongi edaspidine keskkonnalubade süsteem ettevõtetele, kelle tegevus võib keskkonnariske põhjustada. Käitise tegevust, sh järelevalvet ja seiret tegevuse üle reguleeritakse Keskkonnaameti poolt väljastatava keskkonnakompleksloaga.

Kokkuvõttes on vallavalitsus seisukohal, et kavandatud tegevusega pigem väheneb põhjaveereostuse oht.

3.4 Kirja punkt „Liikluskoormuse kasv“

DP seletuskirja kohaselt lisandub seoses planeeringuga Tahula Suurfarmi külastavatele sõidukitele kuni 25 autorongi ööpäevas. DP kohaselt Tahula Suurfarmile pääseb ligi kahest suunast: läänest, riigiteelt nr 79 ja lõunast, riigiteelt nr 10. Peamiseks autorongide liikumiseedeks on planeeritud riigitee nr 79 ja sealt edasi erateed kuni Tahula suurfarmini. DP kohaselt nimetatud erateele tuleb rajada kogu tee ulatuses püsikate. DP kohaselt kohaliku Farmi tee (tee nr 2700050) liiklussagedus kasvab mõlemas suunas kokku 17 autorongi võrra ööpäevas.

Farmi tee rekonstrueerimise vajadust DP otseselt ette ei näe, kuid tegemist on kitsa külatega ja sealjuures ka erateega, mis ei kannu välja raskeveokite liiklussageduse tõusu.

Lisaks DP-s toodud juurdepääsudele, on Tahula farmi sõidukid kasutanud Kuressaare-Püha-Masa maanteele pääsemiseks ka kõige otsesemat juurdepääsu läbi Lilbi küla Vaivere-Lilbi teed (2700043). Tegemist on äärmiselt kitsa külavaheteega, mida kasutavad jalakäijad, tervisesportlased, jalgratturid ning kus tuleks raskeveokite sage kasutamine keelata.

Mereranna Põllumajandusühistuga sõlmitud halduslepingus on toodud välja, et Saaremaa valla arengukava ei näe ette Detailplaneeringuga hõlmatud alale ja selle teenindamiseks kavandatud tehnilise infrastruktuuri rajamist (detailplaneeringukohased toimivad ja otstarbekohaselt kasutatavad teed (sh mahasõidud avalikult kasutatavalt teelt), parklad ja nendega seonduvad rajatised, haljastus, piirdeaiaid ning tehnovõrgud), mistõttu ei ole selleks valla eelarves investeeringutena ette nähtud rahalisi vahendeid.

Halduslepinguga on jäetud küll tehnilise infrastruktuuri väljaehitamise kohustus arendajale, kuid ei ole täpsustatud selle ulatust ja nõudeid. DP lahenduses puudub liikkusskeem ja planeeringuala piirneb Tahula suurfarmi kinnistuga. DP seletuskirjas toodud viide vajadusele biogaasijaama projekteerimise käigus ja enne ehitusloa taotlemist kontrollida olemasoleva Tahula farmi tee ja Upa-Leisi teel tuleva eratee vastavust nõuetele või projekteerida ja rajada uus arvutustulemustele vastav tee konstruktsioon, annab arendajale võimaluse ise otsustada, kas Tahula farmi teed ja Upa-Leisi teed tuleb rekonstrueerida või mitte. Seega ei tulene arendajale linnaga tänaseks sõlmitud halduslepingust tegelikke siduvaid kohustusi tagada vajalikud tingimused suurveokite liikluskoormuse olulisest tõusust tingitult ega tagada külaelanike liiklusohutus.

Olemasolev transpordivõrk ei ole planeeritud liikluskoormuse tõusuks valmis, mistõttu võib tekkida liiklusohutlikke olukordi, mürareostust ning ohustatud on külateedel liiklevad kergliiklejad. Avaldajate hinnangul ei ole ilma valgustatud kergliiklustee rajamiseta võimalik läbi külade sellist liikluskoormust planeerida.

Juhul kui vald ei nõua arendajalt nõuetekohase ja ohutu juurdepääsutee rajamist, kohustub vald ise tagama PlanS § 131 lg 1 alusel nii avalikuks kasutamiseks ette nähtud tee, s.h kergliiklustee kui sellega seonduvad rajatised, haljastuse, välisvalgustuse ning tehnorajatised kuni riigimaanteeni.

Biogaasijaamaga seonduvalt ei ole oodata olulist liikluskoormuse kasvu ega liiklushäiringuid külateedel, kuna prognoositavalt lisandub Tahula suurfarmi külastavate sõidukite arv kuni 25 autorongi ööpäevas ja need autorongid ei kasuta liikumiseks kindlasti nt Vaivere-Lilbi teed. Liikluskoormus tõuseb kõige rohkem niigi tiheda liiklusega Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare maanteel ja vahetult farmikompleksi läheduses asuvatel teedel (Farmi tee ja Upa-Tahula tee), kus eeldavalt ei liigu jalakäijaid, kuna tee ääres on vaid üksikud elamud. Maanteede liikluskoormus tõuseb vaid kuni 1%, mistõttu on väär kirjas toodud viide, nagu ei oleks olemasolev transpordivõrk planeeritud liikluskoormuse tõusuks valmis.

Kavandatava tegevuse tulemusena paraneb juurdepääsuks kavandatava eratee kvaliteet, kuna DP kohaselt tee rekonstrueeritakse. DP seletuskirja kohaselt koos biogaasijaama projekteerimisega tuleb koostada Tahula farmitee ja Upa-Leisi teelt suunduva eratee rekonstrueerimise ehitusprojekt.

Vastavalt valla ja huvitatud isiku vahelisele lepingule võtab huvitatud isik endale kohustuseks rajada oma vahenditest kõik DP-ga kavandatu ellurakendamiseks vajalikud taristud. Teed rajatakse vastavalt ehitusseadustikust ja liiklusseadusest tulenevatele nõuetele, võttes aluseks Transpordiameti kehtivad juhendmaterjalid.

Arvestades külateede olemasolevat ja lisanduvat liikluskoormust ning kasutajate arvu ei ole eeldatavalt vajadust kergliiklustee väljaehitamiseks.

4. Kirja punkt 2.4. „Planeeritav tegevus mõjutab negatiivselt piirkonna kinnisvara väärtust“

Seonduvalt eeltoodud elukeskkonna ja looduskeskkonna negatiivse mõjuga, vähendab Tahula suurfarmi laiendamine ja biogaasijaama kavandamine piirkonnas elukondliku kinnisvara väärtust, sealhulgas siis nii elamumaa kinnistute kui ka ärimaa kinnistute väärtust, kus majutusteenust pakutakse. Piirkonnas tegutseb vähemalt neli erinevat majutusettevõtet: Tahula motell, Tõnise turismitalu, Jürna turismitalu, Tahula puhkemaja. Lõhnhäiringute tõttu võib kõnealuste majutusasutuste äritegevus lakata sootuks.

Kinnisvara väärtust mõjutavaid tegureid vaadeldakse kolmel tasandil: välismõjud, turg ja vara. Välismõjude tasandist omab tähtsust muuhulgas, millised keskkonnategurid kinnisvara väärtust mõjutavad. Vara tasandist tuuakse välja, et hinda mõjutab muuhulgas mikroasukoht – vara ümbruskond ja selle kvaliteedi mõjutegurid, nagu vaated, haljastus, turvalisus, ümbruskond, parkimislahendused, keskkonnariskid.

Avaldajad on veendunud, et läheduses asuva kinnisvara turuväärtus kahaneb biogaasijaama kasutusele võtmise tõttu kuivõrd ostjate huvi soetada selle lähedale kodu on vähene. Veelgi enam on mõju nähtav seoses müügi likviidsusega. See tähendab, et isegi kui võrdlusobjektide turuväärtus Saaremaal tõstab arvutuslikult üles ka avaldajate kodude väärtuse, siis sellise hinnaga keegi neid kinnistuid enam ei osta. Kinnistute võõrandamine osutub võimalikuks vaid turuhinnast tunduvalt madalama müügihinnaga.

Põhjus miks huvi soetada biogaasijaama lähiste kodu on vähene seisneb eelkõige võimalikus lõhnhäiringus ja kahjulikus õhusaastes, piirkonna mürataseme tõusus, plahvatusohus lähimate kinnistute puhul ning ohus ka põhjavee kihile.

Avaldajad paluvad mitte kehtestada Tahula külas Tahula suurfarmi detailplaneeringut, kuivõrd kavandatav tegevus ületab piirkonna elukeskkonna ja looduskeskkonna taluvuse, võib põhjustada põhjavee saastumise, toob kaasa olulisi lõhnhäiringuid ning õhusaastet, mis võib olla tervist kahjustav ning kõigele lisaks suurendab mürasaastet ja liikluskoormust väikeses külamiljões.

Avaldajad leiavad, et biogaasi tootmiseks on võimalik leida Saaremaal piirkondi, kus inimasustus ei paikne nii lähedal ja põhjavee kiht on kaitstud. Uue biogaasijaama asukoht tuleks sealjuures ära määrata uue Saaremaa valla üldplaneeringu menetluses.

Juhul kui vald otsustab siiski planeeringumenetlust jätkata, tuleks vastavalt KeHJS § 35 lg-le 1¹ algatada KSH viivitamata, korrates ka DP vastuvõtmise otsustamist ning avalikku väljapanekut.

Ilma keskkonnamõju strateegiliselt hindamata sedavõrd olulise mõjuga ning piirkonna elanike elukeskkonda mõjutava käitise kavandamine on lubamatu.

Teie kirjas toodud väide kinnisvara väärtuse vähenemise kohta on paljasõnaline, millele ei ole toodud põhjendust. Nagu käesoleva kirja eelnevates punktides on välja toodud, ei kaasne kavandatava tegevusega tervist kahjustavat õhusaastet ega lisandu oluliselt lõhnhäiringuid. Samuti ei kujuta kavandatav tegevus olulist riski põhjavee reostumisele. Rõhutame, et tegemist on olemasoleva laudakompleksiga ning DP-ga kavandatu moodustab olemasoleva laudakompleksiga ühtse terviku. Seega ei ole ette näha, et ettevõtluse laienemine iseenesest mõjutaks kinnisvara väärtust.

Ühispöördumises toodud avaldajate katastriüksused (kokku 81 katastriüksust) asuvad valdavas osas kavandatavast biogaasijaamast kaugemal kui 500 m, linnulennult kõige kaugemal asuv katastriüksus asub ca 9 km kaugusel. Kaugemal kui 1 km asuvad 55 avaldaja katastriüksused ning 500 m raadiuses asub üksnes 5 avaldaja katastriüksused. Seega enamuste avaldajate katastriüksused asuvad olemasolevast farmikompleksist ja kavandatavast biogaasijaamast rohkem kui 500 m kaugusel, mistõttu on väga raske luua seost kinnisvara väärtuse ja kavandatava tegevuse vahel.

Toome välja ka, et enamuse avaldajate katastriüksused asuvad teisel pool Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare riigimaanteed, seega mõjutab neid elamuid maanteel transpordi poolt tekitatav müra palju rohkem.

Lisaks rõhutame, et Tahula laut on olnud olemas juba enne paljude elamute piirkonda ehitamist ja puhketalude rajamist. Seega ühispöördumises üritatakse luua illusiooni, et kõikide allakirjutanud isikute kinnisvara väärtus väheneb. Tegemist on eksitava infoga ja enamuste allakirjutanud isikute vara väärtust juba olemasolev laudakompleks ega kavandatav biogaasijaam ei mõjuta.

Toome ühtlasi esile, et Tahula hotell, mis on hetkel suletud, on juba olemasoleva laudakompleksi vahetus läheduses ja biogaasijaama ei rajata Tahula hotelli poole, vaid teisele poole olemasolevat laudakompleksi. Tõnise turismitalu ja Jurna turismitalu on linnulennult rohkem kui 1 km kaugusel; Tahula puhkemaja asub pea 2 km kaugusel ning selle lähedal asub samuti juba olemasolev farm.

Juhime tähelepanu sellele, et DPga kavandatud asukoht ei ole keset küla, vaid Saaremaa suurima liikluskoormusega Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare maantee ääres, mistõttu ei saa nõustuda, et kavandatava tegevusega lisandub oluline mürasaaste ja liikluskoormus väiksesse külamiljõesse. Maa-ameti teeregistri kaardirakenduse andmete kohaselt on Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare maantee 2023. aasta keskmine ööpäevane liiklus 3469 autot. Ka Upa-Leisi maanteel on küllalt suur liikluskoormus ja sama kaardirakenduse andmetel oli see 2023. aastal 1736 autot. Seega kavandatava tegevusega kaasnev 25 autot ööpäevas moodustab väga väikese osa juba olemasolevast liikluskoormusest. Lisaks toome välja, et vahetult Tahula farmitee ja Upa-Tahula tee ääres on üksikud majapidamised, keda liikluskoormuse kasv võiks päriselt mõjutada.

Oleme ka käesolevas kirjas välja toonud, miks ei olnud antud DP raames KSH algatamise vajadust. Seega ei ole vajalik ega põhjendatud KSH algatada nüüd ega korrata avalikku väljapanekut.

Kokkuvõtvalt on vallavalitsus seisukohal, et ettevõtluse laienemine iseenesest ei mõjuta kinnisvara väärtust negatiivselt.

Kokkuvõte

Juhime tähelepanu veel sellele, et biogaasijaama planeerimiseks esitati algselt DP algatamise taotlus Upa küla Laasimetsa katastriüksusele. Ka selle asukoha suhtes esitati piirkonna elanike poolt pöördumine (23.10.2023), kus on toodud: „*Kuna planeeringuala ei piirne tootmismaadega, tegemist on rohevõrgustiku alaga ja kavandatav tegevus ei ole kooskõlas ühisplaneeringuga, haljasmaa juhtotstarbega alale ei ole ühisplaneeringuga tootmismaa sihtotstarve lubatud, siis planeeritava biogaasijaama mõjualasse jäävad piirkonna elanikud ei nõustu biogaasijaama rajamisega Laasimetsa maaüksusele. Teeme ettepaneku rajada biogaasijaam asukohta, kus on ettevõtlusala juhtotstarve üldplaneeringuga lubatud.*“ Huvitatud isik võttis vastuseisu tõttu DP algatamise taotluse Upa küla Laasimetsa katastriüksusel tagasi ning valis uueks asukohaks ala Tahula farmi läheduses. Vallavalitsus algatas taotluse alusel DP, kuna antud asukoht piirneb ettevõtlusala juhtotstarbega alaga ja on seisukohal, et tegemist on üldplaneeringuga kooskõlas oleva tegevusega. Samuti on tegevuseks nõusoleku andnud lähipiirkonna maaomanikud.

Peame vajalikuks rõhutada, et planeeritav tegevus tagab põllumajandusettevõtete jätkusuutlikkuse ja reostuse olulise vähenemise. Üha karmistuvad keskkonnanõuded ja kliimapoliitika uuenemine on võtnud luubi alla põllumajandussektori jätkusuutlikkuse ja uusi meetmeid/nõudeid, mis kohustavad põllumehi ja toiduainetööstust parandama oma kasvuhoonegaaside jalajälge, lisandub lähiaastatel olulisel määral juurde. Saaremaa majanduses on põllumajandusel mängida oluline roll ning sektor pakub tööd sadadele inimestele.

Biogaasi tootmine on olulise tähtsusega praktika, mis aitab suures ulatuses põllumajandussektori rohestamisele kaasa ning mida on mainitud ka kliimaseaduse eelnõus. Regionaalministeerium töötas käesoleval aastal just sel põhjusel välja toetusmeetme, millega aidatakse põllumajandusettevõtetel rajada Eestisse kokku 4 uut biogaasijaama, Tahulasse planeeritav jaam on toetuse saajate hulgas ning asus tootjate järjestuses teisel kohal.

Biogaasi tootmine aitab eeskätt põllumajandusettevõtetel vähendada sõnniku hoiustamisel tekkivat metaanireostust, kuna hoidlatest erituv metaan kogutakse biogaasi tootmisprotsessis kokku ja puhastatakse kütuseks. Tekkiv kääritusjääk sisaldab võrreldes sõnnikuga vähem umbrohuseemneid, mis hävivad protsessi käigus ja tänu millele väheneb põllumajandusettevõtete umbrohutõrjevahendite vajadus. Kääritusjäätis on võrreldes sõnnikuga ka kõrgem kiiresti imenduvate toitainete sisaldus, mis vähendab mineraalväetiste kasutamise vajadust. Puhastatud biometaan on võimalik kasutada nii toiduainetööstuses kui ka põllumajanduses kasutatavates raskeveokites kütusena. Seega vastupidiselt „*pöördumatule negatiivsele keskkonnamõjule*“ pakub biogaasi ja biometaan tootmine mitmeid keskkonda äärmiselt positiivselt mõjutavaid hüvesid.

Arvutuslikult tagab Tahulasse planeeritav biogaasijaam aastas 36 600 tonni CO₂ vähenemise.

Oluline on siinjuures märkida, et kavandatav tootmine hakkab pakkuma täiendavaid töökohti ning võimaldab Kuressaare linnale soodsamat ja keskkonnasõbralikku elektrit ja toasooja. Tegemist on roheenergia tootmisega, seega on kavandatud tegevusel selge positiivne sotsiaalmajanduslik ja keskkonnaalane mõju.

Samuti aitab planeeritav tegevus kaasa energeetilise julgeoleku tagamisele. Viimaste aastate geopoliitilised sündmused on oluliseks mõjutajaks olnud üle Euroopa, sh Eestis, pannes riike ümber kujundama oma energiasstrateegiaid.

Saaremaa on tänu oma isoleeritusele mustade stsenaariumite vastu veelgi vähem kaitstud kui mandri-Eesti, mistõttu on oluline, et ka energiat oleks võimalik toota kohapeal mahus, mis suudaks varustada elutähtsad sõlmed energiaga igas olukorras. Tahulasse planeeritav biogaasijaam suudaks toota primaarenergiat biometaani näol 58 000 MWh väärtuses, mis mootorikütusena kasutades vastaks umbes 5300 t diiselkütusele. Tekkinud kütust saaks kasutada bussides, veoautodes, sõiduautodes ja tulevikus ka laevanduses. Elektri ja soojuseks toodetuna vastaks see 23 200 MWh elektrile ja 23 200 MWh soojusenergiale. See tähendab, et jaama poolt pakutav elektrivõimsus oleks suuteline, vastavalt Saaremaa valla „*Energiamajanduse ja kliima arengustrateegia 2030*“ toodud andmetele katma 15,3% Saaremaa valla elektritarbimisest aastal 2023 ja ca 25% Saaremaa valla tarbitud soojusenergiast aastal 2023. Tuleb eriliselt rõhutada, et biogaasist toodetud elektrit vaadeldakse juhitava võimsusena, kuna toodangumaht ei sõltu ilmastikust.

Tahula biogaasijaama kohta on oluline mainida ka fakti, et selle projekti on heaks kiitnud Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Regionaalministeerium. Peale toetuse taotluse esitamist, milles on põhjalikult kirjeldatud jaamas kasutusele võetavat tehnoloogiat ja keskkonnamõjude minimeerimise vahendeid, läbis projekt 2,5 kuud väldanud põhjaliku analüüsi, kus kinnitati selle nõuetele vastavus Euroopa Liidus ja Eestis kehtivatele regulatsioonidele ja keskkonnanõuetele. Toetuse andmise tingimuseks oli vaja põhjalikult kirjeldada emissioonide vältimise monitoorimist ja kasutusele võetavaid lahendusi. Kõik, mis on esitatud taotluses, on arvesse võetud ka jaama projekteerimisel. Jaama toorgaasitehnoloogia projekteerimisega tegelevale ettevõttele on kogemust üle 40 aasta, mis teeb sellest Euroopa ühe vanima biogaasitehnoloogia ettevõtte. Ettevõtte on rajanud üle 300 biogaasijaama üle terve maailma ning arendanud uutes jaamades kasutuseloleva tehnoloogia maksimaalselt tootlikuks, energiasäästlikuks ja keskkonnasõbralikuks.

Toome veel välja, et biogaasijaama rajamine on kooskõlas riikliku energia- ja kliimakava 2030 (edaspidi nimetatud REKK, <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/energiapoliitika/energia-ja-kliimakava>, saadaval ka https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-03/ee_final_necp_main_ee_0.pdf) eesmärkidega ja aitab neid ellu viia. REKK toob peamiste eesmärkidega välja Eesti kasvuhoonegaaside heite vähendamine 80% aastaks 2050 (sh 70% aastaks 2030), jagatud kohustuse määrusega kaetud sektorites (transport, väikeenergeetika, põllumajandus, jäätmemajandus, metsamajandus, tööstus) vähendada aastaks 2030 võrreldes 2005. aastaga kasvuhoonegaaside heidet 13%, taastuvenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest peab aastal 2030 olema vähemalt 42%.

Biogaasijaam võimaldab vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ning biogaasi ja biometaani tootmine on ringmajanduse teooria elluviimine praktikas. Biometaan on üks peamisi tulevikuväljavaatega taastuvaid gaasiallikaid ja üks tõhusamaid vahendeid energiasüsteemi süsinikujalajälje vähendamiseks, seega on biogaasijaama rajamine vajalik mh nii Euroopa Liidu kui Eesti riigi poolt seatud keskkonnanõuete täitmisele kaasa aitamiseks.

Vallavalitsus on käesolevas vastuses toodud asjaolude põhjal seisukohal, et Teie esitatud vastuväited ei ole põhjendatud ning me ei saa nendega arvestades jätta DP kehtestamata. Planeeritav tegevus ei ületa piirkonna elukeskkonna ja looduskeskkonna taluvust, ei tekita täiendavat õhusaastet ega lõhnaärringut ega põhjusta kinnisvara väärtuse langust. Kavandatav tegevus on kooskõlas ühisplaneeringuga.

Vallavalitsus leiab, et taastuenergia tootmiseks vajaliku kompleksi rajamine ja seeläbi riikliku energia- ja kliimakava eesmärkide täitmine on oluline avalik huvi, mis kaalub üle piirkonna elanike huvi, et nende elukeskkond püsiks muutumatuna, eriti kui kavandatava tegevusega ei kaasne olulisi mõjusid, mis avaldajate õigusi puudutaks, nagu käeolevas kirjas eelnevalt korduvalt välja toodud.

Vastavalt PlanS § 136 lõikele 5 võib avaliku väljapaneku käigus kirjalikult arvamust esitanud isik loobuda oma arvamusest, teatades sellest DP koostamise korraldajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kui arvamust tagasi ei võeta, edastatakse DP koos arvestamata jäetud arvamuse ja vallavalitsuse vastusega Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile detailplaneeringu üle heakskiitmise otsustamiseks. **Käesolevaga palume Teil edastada kirjalikult aadressile vald@saaremaavald.ee hiljemalt 10. detsembriks oma seisukoht, kas loobute oma arvamusest.**

Lisaks teavitame, et **DP avaliku väljapaneku tulemuste avaliku arutelu toimub 28.11.2024 Kuressaares Raekoja saalis (aadressil Tallinna tn 2) algusega kell 15.00.** Avalikul arutelul arutatakse avaliku väljapaneku kestel esitatud kirjalikke arvamusi ja vallapoolseid seisukohti nende kohta.

Lugupidamisega

(digitaalselt allkirjastatud)

Kätlin Kallas

planeeringuteenistuse juhataja

Piret Paiste, 452 5093

piret.paiste@saaremaavald.ee

Meelis Albert, 452 5150

meelis.albert@saaremaavald.ee